

ΣΥΜΠΟΣΙΟ

«ΠΡΟΣΛΗΨΕΙΣ ΚΑΙ ΧΡΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΦΥΛΕΤΙΚΩΝ ΘΕΩΡΙΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ: 19ΟΣ-20ΟΣ ΑΙΩΝΑΣ»

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ *ΤΑ ΙΣΤΟΡΙΚΑ* - ΤΜΗΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΚΡΗΤΗΣ

ΜΟΥΣΕΙΟ ΜΠΕΝΑΚΗ, 17-18 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 2014

ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ

ΕΦΗ ΑΒΔΕΛΑ

Τίτλος: ΟΡΓΑΝΙΚΕΣ ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ, ΕΥΓΟΝΙΚΕΣ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΟΥ «ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ» ΣΤΗ ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ

Περίληψη: Εστιάζοντας στο έργο του ιδρυτή της εγκληματολογίας στην Ελλάδα, Κωνσταντίνου Γαρδίκια, η ανακοίνωση ανιχνεύει την επίδραση των λομπροζικών και ευγονικών θεωριών στη μεταπολεμική διαμόρφωση της νέας γνωστικής πειθαρχίας. Σε αντίθεση με ό,τι συμβαίνει σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, η εγκληματολογία στην Ελλάδα θα γίνει προνομιακό πεδίο των νομικών. Οι νομικοί θα οικειοποιηθούν τις διαδεδομένες στη νέα επιστήμη παραπάνω θεωρίες, αλλά καθώς γράφουν μετά τον πόλεμο, θα τις αντιμετωπίσουν κριτικά και θα τις εμπλουτίσουν με μία έντονη ηθική διάσταση. Ο έλληνας νομικοί, κρατικοί αξιωματούχοι ή πανεπιστημιακοί δάσκαλοι, θα διατηρήσουν αναμφισβήτητη πρωτοκαθεδρία έναντι άλλων επιστημόνων στη διαμόρφωση τόσο της εγκληματολογίας όσο και των πολιτικών για την αντιμετώπιση του «εγκλήματος» και θα συμβάλλουν αποφασιστικά στον κατασταλτικό προσανατολισμό τους. Ταυτόχρονα, με τις ιδέες τους θα προσδώσουν επιστημονική εγκυρότητα σε απόψεις περί φυλετικών χαρακτηριστικών και κληρονομικότητας που ήταν ήδη διαδεδομένες στο δημόσιο πεδίο.

=====

ΦΡΑΓΚΙΣΚΗ ΑΜΠΑΤΖΟΠΟΥΛΟΥ

Τίτλος: ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ, ΠΑΡΑΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΦΥΛΕΤΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΤΟΥ ΜΕΣΟΠΟΛΕΜΟΥ

Περίληψη: Στα τέλη του 19ου αιώνα, οι θεωρίες περί καταγωγής των ειδών, εξέλιξης, κληρονομικότητας, οι ιερεμιάδες περί εκφυλισμού, με αποτέλεσμα τον στιγματισμό, τον εγκλεισμό και την περιθωριοποίηση κοινωνικών ομάδων, ήσαν όλα συμπτώματα

της ιατρικοποίησης που θα κυριαρχούσε στον 20ό αιώνα. Οι ιατρικές ιδέες, εκκλαίκευμένες μέσα από το ρεαλιστικό και το νατουραλιστικό μυθιστόρημα, έγιναν γρήγορα γνωστές στο ευρύτερο κοινό. Στη Γαλλία, το «πειραματικό» μυθιστόρημα που εισήγαγε ο Ζολά, το «φυσιολογικό», «παθολογικό», «ιατρικό» μυθιστόρημα ή ακόμη το «συφιλιδογράφημα» ήσαν είδη που γνώρισαν μεγάλη άνθηση και εμπορική επιτυχία, αναλαμβάνοντας την αναδιασπορά και αναχύτευση των ιατρικών ιδεών που κυριαρχούσαν στον κοινωνικό λόγο, αλλά και την προώθηση και ενίσχυση της βιοεξουσίας. Ανάλογα φαινόμενα επισημαίνονται και σε άλλες χώρες του δυτικού κόσμου.

Στην ανακοίνωσή μου θα εξετάσω την εμφάνιση των φυλετικών και ευγονικών ιδεών στην Ελλάδα, σε κείμενα γνωστών λογοτεχνών του μεσοπολέμου, καθώς και σε κείμενα της παραλογοτεχνίας, στα λαϊκά περιοδικά ή περιοδικά "ποικίλης ύλης" αυτής της περιόδου (*Σαλόνη, Μπουκέτο, Οικογένεια, Θεατής, Πάνθεον* κ.ά.). Ιδιαίτερη έμφαση θα δοθεί στη χρήση των ιατρικών μεταφορών της «αρρώστιας» και του «αίματος» σε διαφορετικούς ιδεολογικούς χώρους, δεξιού και αριστερού προσανατολισμού, που αντιστοιχούσαν τόσο με το πρόταγμα της εθνικής παλιγγενεσίας όσο και με αυτό της δημιουργίας του «νέου ανθρώπου».

Στη λογοτεχνία της περιόδου αυτής η απαίτηση για υγεία και εξυγίανση, οι ηθικές κρίσεις που χρησιμοποιούνται για το «υγιές» και το «παθολογικό» συνοδεύονται από αισθητικές κρίσεις για το ωραίο, το άσχημο, το καθαρό, το ακάθαρτο, το οικείο, το ξένο, το αλλόκοτο. Στόχος είναι να διερευνηθούν οι όροι της λογοτεχνικής πρόσληψης και διάδοσης των ιδεών αυτών στην Ελλάδα και ο βαθμός συμβολής τους στην καλλιέργεια ενός λόγου που συνέτεινε στον στιγματισμό και την περιθωριοποίηση κοινωνικών ομάδων.

=====

ΦΩΤΕΙΝΗ ΑΣΗΜΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

Τίτλος: ΔΟΚΙΜΙΟ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΦΥΛΩΝ. ΞΕΧΝΙΕΤΑΙ Ο ΑΔΟΛΦΟΣ ΧΙΤΛΕΡ;

Περίληψη: Ο τίτλος του ποιήματος του Νίκου Εγγονόπουλου, δανεισμένος από το έργο του Αρθούρου ντε Γκομπινώ, και ο υπότιτλος του ποιητή αποτελούν το νήμα της προτεινόμενης ανακοίνωσης. Το *Δοκίμιο περί της ανισότητας των ανθρώπινων φυλών* (1853-1855, 4 τόμοι), που αναδεικνύει τον μύθο του Αρίου και εγκαινιάζει στη

φιλολογία του 19ου αιώνα τη συζήτηση για την ανισότητα των φυλών και κυρίως την ιεράρχησή τους, φαίνεται να συζητήθηκε, να επηρέασε και ίσως να ενέπνευσε έλληνες διανοητές και λογίους και του 20ού αιώνα. Ιδιαίτερα η βασική θέση της φυλετικής θεωρίας του Γκομπινώ περί εκφυλισμού και τελικής αποδυνάμωσης του ευρωπαϊκού πολιτισμού λόγω των αλληπάλληλων (αν και αναπόφευκτων) επιμιξιών απασχόλησε εκείνους τους λογίους που στις αρχές του 20ού αιώνα έθεταν το ερώτημα *ποιο είναι το μέλλον του ελληνισμού* (π.χ. οι προβληματισμοί και οι θέσεις που φιλοξενήθηκαν στα περιοδικά *Νουμάς* και *Γράμματα* της Αλεξάνδρειας).

Ήδη όμως από τον 19ο αιώνα σε πολλά δημοσιεύματα παρουσιάζονται απόψεις για τη φυλετική καταγωγή των Ελλήνων, θέσεις για την «αριανή» ρίζα του ελληνικού έθνους, αναζητήσεις για την καθαρότητα της ελληνικής φυλής και τις επιπτώσεις από τις επιμιξίες με άλλες φυλές «βάρβαρες» ή «μιξοβάρβαρες». Οι μύθοι καταγωγής και δημιουργίας, η αρχαία ιστορία, και κυρίως η μελέτη των γλωσσών και της ιστορίας των ανατολικών λαών, *à la mode* στον ευρωπαϊκό κόσμο των λογίων της εποχής, αποτέλεσαν τις πηγές για την τεκμηρίωση των παραπάνω προβληματισμών.

Τον 21ο αιώνα τόσο ο Γκομπινώ όσο και οι Έλληνες που επηρεάστηκαν από τη φυλετική του θεωρία επανέρχονται. Στην πρώτη περίπτωση από τους ακροδεξιούς κύκλους της Βρετανίας που προσπαθούν να αποκαθάρουν τον Γκομπινώ, «γενάρχη», «πατέρα» ή «θεωρητικό» του ρατσισμού, και να κατοχυρώσουν την προέλευση της λέξης ρατσισμός, αλλά και τη θεωρία και τις πρακτικές του, στον Λέοντα Τρότσκι, καθώς θεωρούν ότι εμφανίζεται για πρώτη φορά στην Ιστορία του για τη ρώσικη επανάσταση. Στις δε ελληνικές «μαύρες» ιστοσελίδες ο Πέτρος Βλαστός και ο Ίων Δραγούμης αναφέρονται παραδειγματικά.

=====

ΟΝΤΕΤ ΒΑΡΩΝ-ΒΑΣΑΡ

Τίτλος: ΣΤΟΝ ΑΠΟΗΧΟ ΤΗΣ ΥΠΟΘΕΣΗΣ ΝΤΡΕΪΦΟΥΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Περίληψη: Από το 1894 ως το 1906 η «υπόθεση Ντρέιφους» δεν συγκλόνισε μόνο τη Γαλλία, αλλά είχε σημαντικότερο αντίκτυπο και σε πολλές άλλες χώρες του δυτικού κόσμου. Όπως έγραψε η Χάνα Άρεντ: « Η αδικία που διεπράχθη εις βάρος ενός μόνον Εβραίου αξιωματικού στη Γαλλία μπορούσε να προκαλέσει στον υπόλοιπο κόσμο μια σφοδρότερη και πλέον ομόφωνη αντίδραση από όλους τους διωγμούς που υπέστησαν

οι Γερμανοεβραίοι της επόμενης γενιάς. Ακόμη κι η τσαρική Ρωσία κατηγόρησε τη Γαλλία για βαρβαρότητα, ενώ στη Γερμανία, κύκλοι γύρω απ' τον αυτοκράτορα εξέφραζαν τόσο σφοδρή αγανάκτηση, που για να βρούμε παρόμοιά της πρέπει να ανατρέξουμε στον εξτρεμιστικό τύπο της δεκαετίας του '30».

Εκτός πολλών άλλων παραμέτρων της, η υπόθεση υπήρξε και ένα από τα ιδρυτικά γεγονότα του σύγχρονου αντισημιτισμού μέσα στη νεωτερικότητα και ο Ντρέυφους το εμβληματικό πρώτο θύμα όχι πια για την εβραϊκή του θρησκεία, αλλά για την φυλετικά διακριτή καταγωγή του, σύμφωνα με τις νέες αντιλήψεις. Ο όρος «αντισημιτισμός», τέκνο του τέλους του 19ου αι., έχει μόλις επινοηθεί λίγα χρόνια νωρίτερα. Και στην Ελλάδα; Τι απ' όλα αυτά πέρασε στην Ελλάδα και σε ποια μορφή; Δημιουργήθηκαν κι εδώ στρατόπεδα υπέρ και κατά του Ντρέυφους; Πήρε έκταση το θέμα στον τύπο; Η υπόθεση συνδέεται και με την ανάδυση του όρου «διανοούμενος», που επιτελεί πλέον κοινωνική λειτουργία και παρεμβαίνει στα κοινά. Το *Κατηγορώ* του Ζολά τον καθιερώνει ως στρατευμένο διανοούμενο. Μεταφράζεται στην Ελλάδα, πότε και από ποιους και τι εμβέλεια έχει εδώ; Αυτά είναι ορισμένα από τα ερωτήματα που θα επιχειρήσει να θέσει αυτή η ανακοίνωση, αναζητώντας και τις απαρχές του σύγχρονου αντισημιτισμού στην Ελλάδα.

=====

ΕΦΗ ΓΑΖΗ

Τίτλος: ΑΓΓΛΟΙ, ΓΑΛΛΟΙ ΚΑΙ ΣΕΝΕΓΑΛΕΖΟΙ: ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗ ΦΥΛΗ, ΤΟ ΕΘΝΟΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΤΑ ΤΟΝ Α' ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΠΟΛΕΜΟ

Περίληψη: Με αφετηρία τον χαρακτηρισμό «Σενεγαλέζος τράγος» για τον Ελευθέριο Βενιζέλο, η ανακοίνωση επιχειρεί να εξετάσει αντιλήψεις για τη φυλή, το έθνος και την αυτοκρατορία στην Ελλάδα στα χρόνια του Α' Παγκόσμιου Πολέμου. Η στρατολόγηση αφρικανών από τις γαλλικές κυρίως αποικίες στα στρατεύματα της Αντάντ που ήλθαν στον ελληνικό χώρο και οι αντιδράσεις που προκάλεσε η παρουσία τους σε συνάρτηση με την βενιζελική πολιτική και με άξονα τις ηγεμονικές αντιλήψεις της εποχής για τις φυλές αλλά και για τη συνθήκη της αποικιοκρατίας αποτελούν τον καμβά της ανάλυσης. Εξετάζεται τόσο το ευρύτερο ζήτημα της στρατολόγησης αφρικανών από τις ευρωπαϊκές αποικίες στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο και οι επιπτώσεις της παρουσίας τους στον ευρωπαϊκό χώρο όσο και οι αντιδράσεις απέναντί τους κατά την άφιξή τους στην

Ελλάδα, όπως αποτυπώνονται στον τύπο της εποχής αλλά και σε περιοδικά όπως η *Πολιτική Επιθεώρησης*. Σ' αυτό το πλαίσιο, διερευνάται η θέση που καταλαμβάνει η «φυλή» ως κατηγορία ανάλυσης στην αποτίμηση της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής, της σχέσης της Ελλάδας με την «Ευρώπη» αλλά και των προσανατολισμών και των επιδιώξεων του ελληνικού έθνους στις αρχές του 20ού αιώνα. Αξιοποιώντας σχετικά δημοσιεύματα της εποχής, η ανακοίνωση επιχειρεί να αποτυπώσει ευρύτερες θεωρήσεις και αντιλήψεις για τη φυλή, το έθνος και την αυτοκρατορία στην Ελλάδα στα χρόνια του Α' Παγκόσμιου Πολέμου.

=====

ΝΙΚΟΣ ΔΑΣΚΑΛΟΘΑΝΑΣΗΣ

Τίτλος: ΠΡΟΣ ΜΙΑ «ΑΡΙΑ» ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ: Ο JOSEF STRZYGOWSKI ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Περίληψη: Ο πολωνοαυστριακός ιστορικός τέχνης Josef Strzygowski (1862-1941) παρήγαγε ένα ογκώδες έργο στο πλαίσιο του οποίου το ζήτημα της καταγωγής του δυτικού πολιτισμού απέκτησε κεντρική σημασία. Η *γενεαλογία* του Strzygowski επεχείρησε να μεταθέσει το κέντρο βάρους από τη Δύση προς την Ανατολή μέσω της ανάδειξης μνημείων που είχαν στην εποχή του ελάχιστα μελετηθεί. Ο Strzygowski συνέβαλε έτσι στη συγκρότηση «εθνικών» ιστοριών τέχνης, περιοχών που βρίσκονταν εκτός του «κανόνα» της δυτικής παράδοσης. Ωστόσο αυτή η μετατόπιση συμβαδίζει στο έργο του με μια διαρκώς αυξανόμενη έμφαση προς τη σημασία μιας «άριας» φυλής ως παράγοντα δημιουργίας όλων των καίριων θεμάτων που καθόρισαν την τέχνη της Δύσης. Η παρούσα ανακοίνωση θα κινηθεί -με βάση τα δημοσιευμένα στα ελληνικά κείμενα του Strzygowski- σε δυο άξονες: από τη μια θα τοποθετήσει εντός αυτού του σχήματος ορισμένα μνημεία της Ελλάδας που μελέτησε ο Strzygowski, και από την άλλη, θα επιχειρήσει να ανιχνεύσει την πιθανή επίδραση των ιστορικών και φυλετικών του αντιλήψεων στο έργο ορισμένων ελλήνων ιστορικών με τους οποίους βρισκόταν σε επικοινωνία.

=====

ΜΑΡΙΑ ΖΑΡΙΦΗ

Τίτλος: ΦΥΛΕΤΙΣΜΟΣ, ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΚΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ: ΟΙ ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΙΑΤΡΩΝ ΣΤΗ ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ ΦΑΛΜΕΡΑΓΕΡ ΚΑΙ Η ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΗ ΜΕΓΑΛΗ ΙΔΕΑ

Περίληψη: Από το 1830 ως το 1836 ο Αυστριακός περιηγητής και ιστορικός Jakob Philipp Fallmerayer εξέδωσε την *Ιστορία της χερσονήσου της Πελοποννήσου κατά τους Μεσαιωνικούς Χρόνους* σε δύο τόμους, συμπληρώνοντάς τους με το βιβλίο του *Περί της καταγωγής των σημερινών Ελλήνων*, το οποίο εκδόθηκε κατά την ίδια περίοδο. Σε μια περίοδο κατά την οποία οι Έλληνες έδιναν τους τελευταίους αγώνες για τη σύσταση του νέου κράτους, η αμφισβήτηση της ταυτότητάς τους και της καθαρότητας της φυλής τους προκάλεσε θύελλα αντιδράσεων από όλη την ελληνική διάνοηση και έντονες επικρίσεις από την Ευρώπη. Η συζήτηση για την καταγωγή των σύγχρονων Ελλήνων απασχόλησε ιδιαίτερα και την επιστημονική κοινότητα, και ιδιαίτερα τους έλληνες γιατρούς, οι οποίοι χρησιμοποιώντας επιχειρήματα από την ιστορία, την ανθρωπολογία και τη φυσιολογία, προσπάθησαν να ακυρώσουν τη θεωρία του Fallmerayer.

Η ανακοίνωσή μου θα αναδείξει αρχικά την επιχειρηματολογία των ελλήνων ιατρών και άλλων επιστημόνων συναφών επιστημονικών πεδίων, όπως αυτή εμφανίζεται από τα τέλη του 19ου αιώνα και διαμορφώνεται μέχρι τον Μεσοπόλεμο. Πώς ο ιατρικός λόγος συνδέει την έννοια της φυλής με την έννοια του εθνικισμού αλλά και του πολιτισμού, και πιο συγκεκριμένα της πολιτιστικής ή μάλλον εκπολιτιστικής πολιτικής; Πώς η Ελλάδα από δέκτης της βαυαρικής πολιτιστικής ατζέντας για αναβίωση της αρχαίας Ελλάδας μετουσίωσε την ανωτερότητα του «πολιτισμένου Βορρά», της «πολιτισμένης Δύσης» σε ίδιο χαρακτηριστικό της δικής της εκπολιτιστικής αποστολής και της θεωρίας της «Μεγάλης Ιδέας» που οδήγησε στη μικρασιατική εκστρατεία; Ποια ήταν τα επιστημονικά ερείσματα για τη διαμόρφωση και ενίσχυση του εθνικισμού με φυλετικά χαρακτηριστικά;

=====

ΣΤΑΥΡΟΣ ΖΟΥΜΠΟΥΛΑΚΗΣ

Τίτλος: ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ ΑΝΤΙΣΗΜΙΤΙΣΜΟΣ ΣΤΟΝ 20ο ΑΙΩΝΑ

Περίληψη: Η εισήγηση θα τεκμηριώσει με συντομία τον Ορθόδοξο εκκλησιαστικό αντισημιτισμό του εικοστού αιώνα, παίρνοντας ως αφετηρία την άνοδο του Χίτλερ στην εξουσία (1933). Θα παρουσιάσει κατόπιν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του, κυρίως όμως θα προσπαθήσει να εξηγήσει την επιμονή του και μετά τη γενοκτονία των Εβραίων κατά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Για ποιους λόγους η Ορθόδοξη Εκκλησία της Ελλάδος δεν έχει κάνει μέχρι σήμερα αυτό που έκαναν μεταπολεμικά η Καθολική και οι προτεσταντικές Εκκλησίες σχετικά με τον αντισημιτισμό; Πού οφείλεται η διάρκεια μέχρι σήμερα του Ορθόδοξου αντισημιτισμού;

=====

ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΚΑΡΑΜΑΝΩΛΑΚΗΣ - ΓΕΩΡΓΙΑ ΚΟΥΡΤΕΣΗ-ΦΙΛΙΠΠΑΚΗ

Τίτλος: ΤΟ ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ: ΦΥΛΕΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΑΛΑΙΟΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ (ΤΕΛΗ 19ΟΥ-ΑΡΧΕΣ 20ΟΥ ΑΙΩΝΑ)

Περίληψη: Αντικείμενο της ανακοίνωσης αποτελεί το έργο του Ανθρωπολογικού Μουσείου του Πανεπιστημίου Αθηνών κατά τα πρώτα χρόνια της λειτουργίας του (1886-1915). Με διευθυντή τον ίδιο τον ιδρυτή του, καθηγητή της ιατρικής και αρχαιολόγο Στέφανο Κλών, το Μουσείο συγκρότησε συλλογές ανθρωπολογικών καταλοίπων (κρανία, σκελετούς κλπ.), από ανασκαφικές δραστηριότητες σε διάφορα μέρη της Ελλάδας, χρονολογούμενες από τα προϊστορικά έως τα σύγχρονα χρόνια. Περισυνέλεξε επίσης αρχαιολογικό υλικό από όλο τον κόσμο με σκοπό τη συγκρότηση ενός προϊστορικού μουσείου. Το 1899 η μετονομασία του μουσείου σε *Μουσείον Ανθρωπολογικόν και των Αρχαίων Πατρίων Λειψάνων* αναδείκνυε μια από τις κύριες στοχεύσεις του, την απόδειξη της φυλετικής συνέχειας των Ελλήνων. Η προσέγγιση αυτή για πρώτη φορά γινόταν με βάση κρανιομετρικές ή άλλες μετρήσεις οστών οι οποίες αποσκοπούσαν στην συγκρότηση των μεθοδολογικών εργαλείων που θα επέτρεπαν τη μελέτη της φυλετικής συνέχειας.

Η ανακοίνωση επιχειρεί να προσεγγίσει το έργο του Μουσείου μέσα από διαφορετικούς άξονες, όπως η σύνδεσή του με το τρίσημο σχήμα του Κωνσταντίνου

Παπαρρηγόπουλου και η προσπάθεια απάντησης για πρώτη φορά στις θεωρίες του Φαλμεράγιερ με την ανάδειξη της φυλετικής συνέχειάς του ελληνικού έθνους και με βάση επιστημονικές μετρήσεις και πορίσματα. Μέσα από το έργο του Μουσείου αναζητούνται έτσι οι πρώτες συστηματικές προσπάθειες για την ενσωμάτωση της προβληματικής της ανθρωπογένεσης στην αρχαιολογική σκέψη και στην ιστορική προσέγγιση του παρελθόντος στην Ελλάδα. Η μελέτη του έργου του Μουσείου και του ιδρυτή του θα ενταχθεί στο πλαίσιο των διεθνών εξελίξεων στην παλαιοανθρωπολογία, εξετάζοντας τη φυλετική προσέγγιση των ανθρωπολογικών καταλοίπων και αρχαιολογικών ευρημάτων της παλαιολιθικής εποχής που ήλθαν στο φως με τις ανασκαφές εκείνη την περίοδο.

=====

ΚΩΣΤΗΣ ΚΑΡΠΟΖΗΛΟΣ

Τίτλος: ΑΝΑΖΗΤΩΝΤΑΣ ΤΗ ΡΥΘΜΙΣΗ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ: ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ, ΕΥΓΟΝΙΚΗ ΚΑΙ ΦΥΛΕΤΙΚΕΣ ΘΕΩΡΙΕΣ

Περίληψη: Η παρούσα ανακοίνωση διερευνά την επιρροή των φυλετικών θεωριών στη διαμόρφωση του σοσιαλιστικού κινήματος και ευρύτερα των χώρων κοινωνικής κριτικής του 19ου αιώνα. Ειδικότερα, αναζητεί τους τρόπους με τους οποίους η επιδιωκόμενη ρύθμιση του κοινωνικού ζητήματος συνδέθηκε με θεωρίες της ευγονικής, αλλά και του κοινωνικού εξελικτισμού. Αυτή η σύνδεση φαντάζει εκ πρώτης όψεως παράδοξη· η σύγχρονη κατανόηση των φυλετικών θεωριών τις τοποθετεί στον αντίποδα της σοσιαλιστικής θεωρίας και πράξης. Η ανάγνωση αυτή όμως προκύπτει εντός των πολιτικών παραδόσεων που διαμορφώθηκαν μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο και υποτιμά τις συχνές χρήσεις του φυλετισμού στο λόγο των ριζοσπαστικών κινήματων, αλλά και τη συνολικότερη γοητεία της ιδέας του «νέου ανθρώπου» στη συγκρότηση του επαναστατικού κινήματος στα μεσοπολεμικά χρόνια. Στο πλαίσιο αυτό, αναζητώ τα νήματα -θεωρητικά και οργανωτικά- της επικοινωνίας των ελλήνων σοσιαλιστών με τις φυλετικές και ευγονικές αντιλήψεις εντός του διεθνούς σοσιαλιστικού κινήματος στα τέλη του 19ου αιώνα και το βαθμό που επέδρασαν αυτές στις αντιλήψεις περί «καθυστερημένων» και «προοδευμένων» εθνών ή στη διαμόρφωση του λόγου περί «βιονομίας» και οικογενειακού προγραμματισμού στα σοσιαλιστικά προγράμματα που κυκλοφορούσαν στον ελλαδικό χώρο. Τέλος, μια

ειδικότερη παράμετρος σχετίζεται με τους τρόπους που οι προσλήψεις του κοινωνικού και βιολογικού εξελικτισμού συντέλεσαν στην συνταύτιση των σοσιαλιστικών κύκλων στο γύρισμα του αιώνα με την ηγεμονική αντίληψη περί έθνους, όπως εν τέλει συμπυκνώθηκε στην εμπειρία των Βαλκανικών και του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου.

=====

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΟΚΚΙΝΟΣ - ΜΑΡΚΟΣ ΚΑΡΑΣΑΡΙΝΗΣ

Τίτλος: ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΕΥΓΟΝΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ: ΑΠΟ ΤΟΝ ΙΩΑΝΝΗ ΚΟΥΜΑΡΗ ΚΑΙ ΤΟΝ ΔΗΜΟΣΘΕΝΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΔΗ ΣΤΟΝ ΝΙΚΟΛΑΟ ΛΟΥΡΟ

Περίληψη: Η πρόσληψη και η πορεία του ευγονικού λόγου στην Ελλάδα του 20ού αιώνα υπήρξε περισσότερο τεθλασμένη από ό,τι στη δυτική Ευρώπη. Διάχυτες στα κύρια ρεύματα της ελληνικής διανόησης σε ολόκληρο τον πολιτικό άξονα από τη δεξιά στην αριστερά, οι ευγονικές ιδέες αποτέλεσαν συχνά ένα επίμονο παρασκήνιο, αν και ουδέποτε το προσκήνιο, του διαλόγου σε θετικές και ανθρωπιστικές επιστήμες. Την προπολεμική προβληματική μιας ευγονικής εστιασμένης στον αποκλεισμό από το κοινωνικό σώμα ομάδων όπως οι συφιλιδικοί και οι διανοητικά ασθενείς διά της στέρωσής τους, ευδιάκριτη στα πολυάριθμα γραπτά του καθηγητή Ανθρωπολογίας Ιωάννη Κούμαρη (1879-1970), ή την ηπιότερη προσέγγιση της βελτίωσης της δημόσιας υγείας, στάση που προέκρινε ο βακτηριολόγος και υγιεινολόγος Δημοσθένης Ελευθεριάδης (1885-1964), διαδέχεται μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο μια οπτική εστιασμένη πέραν των οντολογικών κατηγοριών. Η εμβληματική για την ελληνική ιατρική μορφή του μαιευτήρα και γυναικολόγου Νικόλαου Λούρου (1898-1976), ιδρυτή της «Ελληνικής Εταιρείας Ευγονικής» (1954), αποτελεί χαρακτηριστική περίπτωση της μεταπολεμικής μετατόπισης του ευγονικού λόγου σε ζητήματα δημογραφικής στασιμότητας και υπέρβασής της, προγεννητικού ελέγχου, ενημέρωσης του κοινού επί σεξουαλικών ζητημάτων και κινδύνων των κληρονομικών ασθενειών. Η μελέτη του έργου των προαναφερθέντων ενδείκνυται προκειμένου να εντοπιστούν ρήξεις και συνέχειες κατά τη μετάβαση από τη στιγματισμένη παγκοσμίως εξαιτίας της ναζιστικής της (και όχι μόνο) εφαρμογής αρνητική ευγονική στην «αποδεκτή» σύγχρονη γενετική,

δηλαδή, κατά μία έννοια, στο αίτημα της επανασύνδεσης με την παράδοση της θετικής ευγονικής.

=====

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΣΟΥΡΗΣ

Τίτλος: ΟΙ ΦΥΛΕΤΙΚΕΣ ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΑΝΤΙΚΟΜΜΟΥΝΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΤΗΣ ΔΕΚΑΕΤΙΑΣ ΤΟΥ 1940

Περίληψη: Η ταύτιση της πολιτικής της Σοβιετικής Ένωσης και των επιμέρους εθνικών Κ.Κ. με την ιδεολογία του «πανσλαβισμού» αποτέλεσε τη συγκολλητική ουσία για την ώσμωση των διαφορετικών συνιστωσών του αντιαμικού στρατοπέδου και βασικό όχημα για τη μετατροπή του αντικομμουνισμού σε πυρήνα της επίσημης ιδεολογίας του καθεστώτος μεταξύ 1943 και 1948. Αυτή η εξέλιξη δεν ήταν μια ελληνική ανωμαλία ή παρέκκλιση, αλλά επιμέρους πλευρά μιας ευρύτερης διαδικασίας προσαρμογής (εγχώριων όσο και διεθνών) ιδεολογικών και πολιτικών παραδόσεων στις γεωπολιτικές διαιρέσεις του Ψυχρού Πολέμου. Γύρω από τη θεωρία του «σλαβοκομμουνισμού» συναντήθηκαν, οι αντιπληβειακές - αντεπαναστατικές παραδόσεις των ελίτ του Μεσοπολέμου και ο αντισλαβισμός -ως βασικός πυλώνας της ελληνικής εθνικής ιδεολογίας από το δεύτερο μισό του 19ου αιώνα, με τις φυλετικές διαστάσεις του γερμανικού εθνικισμού, τη βρετανική αυτοκρατορική ιδεολογία και τον αμερικανικό μακαρθισμό.

Εξερευνώντας τις διαφορετικές εκδοχές του λόγου περί «ελληνωνύμων και ελληνοφώνων βουλγάρων αντιποιομένων το κράτος» σε κείμενα του παράνομου κατοχικού τύπου, των δοσιλογικών κυβερνήσεων και του μεταπολεμικού καθεστώτος, θα εντοπιστούν οι επιβιώσεις των φυλετικών στερεοτύπων στην ελληνική εθνική ιδεολογία. Στη συνέχεια, θα επιχειρήσω να διακρίνω τις συνάφειες ανάμεσα στις διαφορετικές πτυχές των θεωριών περί «σλαβοκομμουνισμού» από την αντικομμουνιστική ιδεολογία του Μεσοπολέμου στον Ψυχρό Πόλεμο. Τέλος, υπό μορφή προσωρινών συμπερασμάτων, με αφορμή τα παραπάνω, θα περιγραφούν οι ανασηματοδοτήσεις των φυλετικών παραμέτρων του ελληνικού εθνικισμού στην περίοδο του εμφυλίου πολέμου ως συστατικό στοιχείο ανάδυσης μιας διεθνούς «γεωστρατηγικής» εκδοχής της αντικομμουνιστικής-αντεπαναστατικής ιδεολογίας.

=====

ΚΩΣΤΑΣ ΚΡΙΜΠΑΣ

Εισαγωγική ομιλία

Τίτλος: ΕΥΓΟΝΙΣΜΟΣ, ΡΑΤΣΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΗ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

=====

ΤΑΣΟΣ ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

Τίτλος: ΑΠΟ ΤΟ ΖΥΓΙΣΜΑ ΤΩΝ ΣΥΝΕΙΔΗΣΕΩΝ ΣΤΟ ΜΕΤΡΗΜΑ ΤΩΝ ΚΡΑΝΙΩΝ: ΠΑΡΑΛΛΑΓΕΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ ΠΕΡΙ ΣΛΑΒΟΜΑΚΕΔΟΝΩΝ ΣΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΟΥ 20ΟΥ ΑΙΩΝΑ

Περίληψη: Η διεκδίκηση του σλαβόφωνου χριστιανικού πληθυσμού της Μακεδονίας από τον ελληνικό εθνικισμό πριν το 1912 στηρίχθηκε, ως γνωστόν, σε μια πλειάδα πολιτικών και (πολύ λιγότερο) επιστημονικών ή επιστημονικοφανών επιχειρημάτων: από την υποτιθέμενη υπερεθνική οικουμενικότητα της Μεγάλης Εκκλησίας του Φαναρίου ως την εξίσου θεωρητική «ελεύθερη επιλογή» εθνικότητας στο «καθημερινό δημοψήφισμα» που θέσπισε ως τεκμήριο κάθε εθνικής συνείδησης ο Ερνέστ Ρενάν. Με τους κατάλληλους μετασχηματισμούς, η ίδια περίπου δέσμη θεωρημάτων επιστρατεύθηκε μετά το 1913 ως ιδεολογική κάλυψη της αφομοιωτικής κρατικής πολιτικής στις σλαβόφωνες περιοχές που επιδικάστηκαν στο ελληνικό κράτος.

Ένα μέρος αυτής της επιχειρηματολογίας, πολύ μεγαλύτερης εμβέλειας απ' ό,τι θα μπορούσε εκ πρώτης όψεως να υποθεθεί, αφορούσε την απόδειξη της υποτιθέμενης «φυλετικής καταγωγής» των σημερινών σλαβόφωνων Μακεδόνων από τους αρχαίους ομολόγους τους. Εκτοπισμένη από την πρώτη γραμμή της εθνικής επιχειρηματολογίας μετά τις εξελίξεις των τελευταίων δεκαετιών, η θεωρητική αυτή κατασκευή εξακολουθεί να επιβιώνει μέχρι τις μέρες μας στον τοπικό κυρίως εθνικιστικό λόγο, με τις αναγκαίες φυσικά οριοθετήσεις προς τη νέα εκδοχή του εθνικά «Άλλου».

Αντικείμενο της εισήγησης είναι η ιστορική διαδρομή αυτού του ιδεολογήματος κατά τον τελευταίο αιώνα, η σκιαγράφηση των βασικών «τεκμηρίων» που επιστρατεύθηκαν για τη στήριξή του, η διάγνωση των εσωτερικών του αντιφάσεων, η μελέτη των κατά καιρούς μετασχηματισμών του και των αλληλεπιδράσεών του με ανταγωνιστικά εθνικιστικά σχήματα, καθώς και η αναζήτηση των υποδοχών του στην τοπική κοινωνία, πριν και μετά την υπαγωγή της στο σύγχρονο ελληνικό εθνικό

κράτος. Ως πηγές χρησιμοποιούνται δημοσιεύματα της εποχής και αδημοσίευτο αρχειακό υλικό.

=====

ΙΩΑΝΝΑ ΛΑΛΙΩΤΟΥ

Τίτλος: Η ΔΕΞΙΩΣΗ ΤΗΣ ΑΝΤΙ-ΦΥΛΕΤΙΚΗΣ ΚΡΙΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ ΚΑΙ ΤΟΝ ΔΗΜΟΣΙΟ ΔΙΑΛΟΓΟ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΤΑ ΤΙΣ ΤΕΛΕΥΤΑΙΕΣ ΔΥΟ ΔΕΚΑΕΤΙΕΣ

Περίληψη: Ένα σημαντικό τμήμα της διεθνούς πολιτισμικής θεωρίας και ανάλυσης από τη δεκαετία του 1980 και μετά αφορά τις ποικίλες εκδοχές της αντι-φυλετικής και αντιρατσιστικής σκέψης. Η κριτική στον ευρωκεντρισμό, η αποδόμηση του οριενταλισμού, η διερεύνηση της ιστορίας των πολιτικών και πολιτισμικών εκδοχών και κατασκευών της λευκότητας, η ανάδειξη της μετααποικιακής συνθήκης ως κεντρικού άξονα διαμόρφωσης της παγκόσμιας ιστορίας, η επισήμανση της συμπληρωματικότητας των λόγων και των πρακτικών των φυλετικών, έμφυλων, ταξικών και εθνοτικών διακρίσεων και η κριτική προσέγγιση στις πολιτικές των ταυτοτήτων και της πολυπολιτισμικότητας αποτέλεσαν τα κύρια πεδία ανάπτυξης της αντι-φυλετικής θεωρίας και κριτικής διεθνώς. Στην ανακοίνωσή μου θα επιχειρήσω να διερευνήσω την δεξίωση αυτής της διεθνούς συζήτησης στην Ελλάδα. Η διερεύνηση θα εστιάσει σε παραδείγματα χρήσεων της αντι-φυλετικής θεωρίας από τον χώρο της πολιτισμικής θεωρίας και μελέτης των τελευταίων δύο δεκαετιών. Η μετανάστευση, οι μελέτες του Ολοκαυτώματος και η σύγχρονη ανάδυση των ακραίων μορφών εθνικισμού αποτέλεσαν τρία θεματικά πεδία ανάπτυξης της αντι-φυλετικής πολιτισμικής θεωρίας και ανάλυσης στην Ελλάδα. Η διερεύνηση θα επεκταθεί επιλεκτικά και σε πολιτισμικές αποτυπώσεις της αντι-φυλετικής κριτικής, καθώς με ενδιαφέρει να αναδείξω τον τρόπο με τον οποίο η θεωρία εκβάλλει στον χώρο της πολιτισμικής δημιουργίας και πρακτικής.

=====

ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΛΑΜΗΣ

Τίτλος: Η ΘΡΙΑΜΒΕΥΤΙΚΗ ΕΠΑΝΑΚΑΜΨΗ ΤΗΣ ΦΥΛΕΤΙΚΗΣ ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΗΣ ΣΤΙΣ ΒΙΟΪΑΤΡΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ: ΦΑΡΜΑΚΟΓΕΝΕΤΙΚΗ ΚΑΙ ΦΑΡΜΑΚΟΓΟΝΙΔΙΩΜΑΤΙΚΗ - ΓΟΝΙΔΙΑ, ΓΟΝΙΔΙΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΓΕΝΕΑΛΟΓΙΕΣ

Περίληψη: Ο επιστημονικός φυλετισμός απαξιώθηκε μόνο όταν ο ναζισμός ώθησε την ιδέα της φυλετικής κατωτερότητας στο έπακρο. Μετά το Ολοκαύτωμα, τα Ηνωμένα Έθνη δημοσίευσαν επίσημη δήλωση (UNESCO Statement on Race), που επισήμαινε ότι η έννοια της φυλής δεν έχει καμία επιστημονική βάση και ζητούσε να δοθεί ένα τέλος στις συζητήσεις περί φυλής στην επιστήμη και στην πολιτική.

Στις βιοεπιστήμες (Φυσική Ανθρωπολογία, Γενετική, Ιατρική, Επιδημιολογία κλπ) στο μεταπολεμικό τοπίο της αποαποικιοποίησης, του Ψυχρού Πολέμου και των αγώνων για τα δικαιώματα των μειονοτήτων, υπήρξε μια σημαντική εξασθένιση του ερευνητικού ενδιαφέροντος για τη βιολογική έννοια της φυλής και επικράτησε μια σιωπή λόγω των καταστροφικών συνεπειών της χρήσης της.

Η κυριαρχία των απόψεων στις κοινωνικές επιστήμες και στη δημόσια σφαίρα πως η φυλή είναι μια «κοινωνική κατασκευή» και οι διαφορές που την αφορούν δεν είναι φυσικές και δεν συνιστούν προ- ή εξω-πολιτισμικά μονοσήμαντα δεδομένα, σχεδόν εξάλειψε τον δημόσιο λόγο των βιοεπιστημόνων περί φυλετικών γνωρισμάτων και ιδιοτήτων φυσικών και ψυχονοητικών, περιορίζοντας τη χρήση τόσο της λέξης όσο και της έννοιας σε δημοσιεύσεις εντός των αντιστοίχων επιστημονικών κοινοτήτων. Πάντα όμως με τις απαραίτητες διευκρινήσεις πολιτικής ορθότητας.

Η κατάσταση άρχισε να αλλάζει γοργά στα πρώτα χρόνια της χαρτογράφησης του ανθρώπινου γονιδιώματος (Human Genome Project - HGP δεκαετία '90), όταν προτάθηκε η αναγκαιότητα υλοποίησης ενός παράλληλου προγράμματος για την χαρτογράφηση της γενετικής ποικιλομορφίας των ανθρώπινων πληθυσμών (Human Genome Diversity Project - HGDP) όλων των ηπείρων. Αυτό το τεράστιας κλίμακας εγχείρημα υποστηρίχθηκε για πολλούς λόγους, αλλά οι βασικοί νομιμοποιητικοί λόγοι αφορούσαν την πρόληψη, διάγνωση και θεραπεία νόσων που αφορούν μεγάλες πληθυσμιακές ομάδες (φυλές). Σύμφωνα με τις βασικές παραδοχές του σχεδίου, οι επιμέρους πληθυσμοί φέρουν ιδιαίτερα γονιδιακά χαρακτηριστικά που τους καθιστούν πιο ευάλωτους σε συγκεκριμένα νοσήματα ή ανταποκρίνονται με διαφορετικό τρόπο στις φαρμακευτικές αγωγές.

Το νέο επιστημονικό πεδίο που αναδύθηκε ραγδαία, η Φαρμακογονιδιωματική, αποτελεί πλέον τον προνομιούχο στίβο για την κούρσα των φαρμακευτικών εταιριών

στην παρασκευή φαρμακευτικών ουσιών απευθυνόμενων αποκλειστικά σε συγκεκριμένους πληθυσμούς. Τον Ιούνιο του 2005 εγκρίθηκε από την Αμερικανική Υπηρεσία Τροφίμων και Φαρμάκων (FDA) το BiDil, το πρώτο φάρμακο για την καρδιακή ανεπάρκεια που συνιστάται αποκλειστικά για Αφροαμερικανούς. Η νεκράνσταση της παλαιότερης έννοιας της φυλής είχε συντελεστεί με τις θαυματουργές δυνάμεις της πλέον σύγχρονης επιστήμης και τεχνολογίας.

=====

ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣ ΜΑΤΑΛΑΣ

Τίτλος: Ο ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ ΚΑΙ Η ΦΥΛΗ: ΙΩΝ ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ ΚΑΙ ΠΕΤΡΟΣ ΒΛΑΣΤΟΣ

Περίληψη: Ο Ίων Δραγούμης και ο Πέτρος Βλαστός είναι αυτοί που, με τον πιο εμφαντικό τρόπο, εισήγαγαν στην Ελλάδα τις ιδέες του εθνικισμού και της φυλής. Του εθνικισμού, όχι με την γενικότερη περιγραφική έννοια του όρου, αλλά ως ενός συγκεκριμένου πολιτικού, ιδεολογικού και πολιτισμικού ρεύματος, που αποκαλείται έτσι από τους οπαδούς του και από τρίτους, του «εθνικισμού των εθνικιστών» και της φυλής, όχι με την «παραδοσιακή» σημασία της, ως ενός επιστημονικοφανούς εργαλείου κοινωνικής και ιστορικής ανάλυσης που στηρίζεται σε θεωρίες περί ανισότητας των φυλών.

Αυτή η από κοινού εξέτασή των Ίωνα Δραγούμη και Πέτρου Βλαστού βασίζεται στην παράλληλη ανάπτυξη και την αλληλοτροφοδότηση των απόψεών τους, μια που είναι συνομήλικοι, αδελφικοί φίλοι, κεντρικές μορφές του δημοτικιστικού κινήματος στα πρώτα χρόνια του 20ού αιώνα, και διατηρούν μια πυκνή μεταξύ τους αλληλογραφία. Θέλει να αναδείξει την προέλευση αυτών των ιδεών (από τον νιτσεϊσμό, τον κοινωνικό δαρβινισμό, τις ιδέες του Maurice Barrès -που έρχονται από την Ευρώπη-, αλλά και από εγχώριες -ή μάλλον ελληνόφωνες- πηγές, των κύκλων του ελληνικού εθνικισμού, του δημοτικισμού και των διανοουμένων της διασποράς) και την λειτουργία τους μέσα στο ευρωπαϊκό και ελληνικό ιδεολογικό περιβάλλον της εποχής. Κυρίως, όμως, θέλει να εστιάσει στις μεταξύ τους αποκλίσεις, που κάνουν πιο ανάγλυφες και τις εσωτερικές αντιφάσεις αυτού του «ρεύματος».

=====

ΕΥΓΕΝΙΟΣ Δ. ΜΑΤΘΙΟΠΟΥΛΟΣ

Τίτλος: «ΕΙΝΑΙ ΑΠΟ ΤΗ ΘΕΙΑ ΡΑΤΣΑ ΜΕ ΤΟ ΔΩΡΕΙΟ ΑΙΜΑ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΔΩΡΕΙΟΥΣ ΤΡΟΠΟΥΣ»: ΦΥΛΕΤΙΚΕΣ ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΣΤΟΝ ΛΟΓΟ ΠΕΡΙ ΤΕΧΝΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Περίληψη: Ο λόγος περί τέχνης στην Ελλάδα, από τη σύσταση του ελληνικού κράτους, αναπτύχθηκε σταδιακά παρακολουθώντας αφενός τις κυρίαρχες στις δυτικές κοινωνίες αισθητικές και τεχνοκριτικές αναζητήσεις, αφετέρου την εγχώρια ανάπτυξη και ωρίμανση της καλλιτεχνικής παραγωγής. Στη θεωρία και την ιστορία της τέχνης, ήδη από τις μελέτες του Βίνκελμαν, η έννοια της «φυλής» είχε θεμελιακή σημασία για την ερμηνεία της. Τούτου δοθέντος οι έλληνες λόγιοι και αργότερα οι τεχνοκρίτες και οι ιστορικοί της τέχνης εκλάμβαναν ως αυτονόητη, στο πλαίσιο της επιστήμης τους ή των εκλαϊκευτικών δημοσιεύσεών τους, τη χρήση της έννοιας της φυλής.

Επιπλέον και δεδομένης της κεντρικής σημασίας της αρχαιότητας για τη συγκρότηση του εθνικιστικού λόγου που θεμελιώνει ιδεολογικά το ελληνικό κράτος, ο λόγος περί τέχνης καλούνταν να προσαρμοστεί στις μεταλλάξεις του αρχαιολογικού και ιστορικού εθνικιστικού αφηγήματος.

Όπως κάθε εθνικιστικός λόγος έτσι και ο εκφερόμενος στην Ελλάδα, τόσο με τη μορφή του ιδεολογήματος της «αναγέννησης», όσο και υπό τη θεωρία της «αδιάσπαστης συνέχειας του έθνους», είχε ως βασική του προϋπόθεση την πίστη στην ύπαρξη μιας ελληνικής φυλής. Ως εκ τούτου, ο λόγος περί τέχνης καλούνταν να συνεισφέρει εκείνες τις ενδείξεις και βεβαιότητες ότι η σύγχρονη καλλιτεχνική παραγωγή στην Ελλάδα επιβεβαιώνει τους ισχυρισμούς του εκάστοτε εθνικού αφηγήματος για τις σχέσεις φυλετικής ταύτισης αρχαίου και νεώτερου ελληνισμού. Παράλληλα, μια σταθερά του τρόπου υποδοχής της νεοελληνικής τέχνης στο εξωτερικό ήταν η σύγκρισή της με την αρχαία ελληνική, κατά τρόπο που έμμεσα επιβεβαίωνε αφενός τις σχετικές ελληνικές δοξασίες, αφετέρου διαμόρφωνε έναν διεθνή ορίζοντα προσδοκιών που ανατροφοδοτούσε τις φυλετικές θεωρίες και αντιλήψεις στην Ελλάδα.

Σύμφωνα με τα παραπάνω, στόχος της ανακοίνωσής μου είναι η ανάδειξη του καθοριστικού-δομικού ρόλου που είχε η έννοια της φυλής στον λόγο περί τέχνης στην Ελλάδα και της συμβολής του στην ευρύτερη διάχυση στην κοινωνία των πεποιθήσεων περί ιδιαιτερότητας και ανωτερότητας της ελληνικής φυλής.

=====

ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Τίτλος: ΟΙ ΘΕΩΡΙΕΣ ΤΟΥ ΦΥΛΕΤΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΤΟΥ ΜΕΣΟΠΟΛΕΜΟΥ

Περίληψη: Η εισήγηση εξετάζει τη διάδοση και τα όρια της αποδοχής που είχαν οι θεωρίες του φυλετισμού στην Ελλάδα του Μεσοπολέμου, όχι μόνον στους κύκλους των αντικοινοβουλευτικών και αντιδημοκρατικών πολιτικών δυνάμεων, αλλά και στο πλαίσιο της φιλελεύθερης σκέψης. Το ενδιαφέρον της εισήγησης είναι στραμμένο στη δημόσια συζήτηση και στο πεδίο της μαζικής ιδεολογικής σκέψης. Η σκέψη αυτή αναλύεται με γνώμονα το σημασιολογικό πεδίο της λέξης «φυλή», όπως έχει διαμορφωθεί στις ιδιαίτερες συνθήκες του ελληνικού Μεσοπολέμου σε σχέση ωστόσο και με το ευρωπαϊκό πολιτικό και διανοητικό πλαίσιο της εποχής.

=====

ΕΥΘΥΜΙΟΣ ΠΑΠΑΤΑΞΙΑΡΧΗΣ

Τίτλος: ΒΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ ΣΤΗ ΜΕΣΟΠΟΛΕΜΙΚΗ ΚΑΙ ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ

Περίληψη: Βιολογικές μεταφορές, όπως οι εννοιολογικές κατηγορίες της «φυλής», του «αίματος» ή της «καταγωγής», έχουν αποτελέσει το συμβολικό υπόβαθρο συγκρότησης του ανθρωπολογικού λόγου τόσο διεθνώς όσο και στην Ελλάδα. Στην παρούσα ανακοίνωση θα σχολιάσω την χρήση τέτοιων μεταφορών για να δείξω πώς υποστασιοποιείται η διαφορά στα πεδία της φυσικής ανθρωπολογίας και της λαογραφίας στην Ελλάδα τη μεσοπολεμική και μεταπολεμική περίοδο. Το ζήτημα θα προσεγγιστεί σε δύο επίπεδα. Αφενός θα διερευνήσω τους πολλαπλούς τρόπους συσχέτισης αυτών των μεταφορών με τις έννοιες του «λαού» και του «έθνους». Πώς διαρθρώνεται εσωτερικά ο ανθρωπολογικός λόγος του φυλετισμού; Πώς η έννοια της «φυλής» -σε συνδυασμό με άλλες κατηγορίες (π.χ. το «έθνος», το «γένος» και το «λαό»)- παράγει την ταυτότητα της φυσικής ανθρωπολογίας, συγκροτεί τη συνάφειά της με άλλους κλάδους, όπως η λαογραφία, στο εσωτερικό της «εθνικής επιστήμης», και τη διαφοροποιεί από την κοινωνική σκέψη της εποχής; Αφετέρου θα εξετάσω τις διεθνείς διαστάσεις και επιδράσεις του ελληνικού ανθρωπολογικού φυλετισμού. Πώς οι

ελληνικές χρήσεις της «επιστημονικής» θεωρίας της φυλής συγκρίνονται με τη διεθνή πρακτική από την οποία οι «φυλετιστές» αντλούν έμπνευση; Πώς η ελληνική επιστημονική συζήτηση για τη φυλή συγκρίνεται με αντίστοιχες συζητήσεις σε άλλες επιστημονικές παραδόσεις όπως, για παράδειγμα, στην αμερικανική ανθρωπολογία του Μεσοπολέμου όπου διεξήχθη έντονη ιδεολογική σύγκρουση των πολιτισμικών ανθρωπολόγων με τους οπαδούς της φυλετικής ανθρωπολογίας και της ευγονικής.

=====

ΜΙΛΤΟΣ ΠΕΧΛΙΒΑΝΟΣ

Τίτλος: ΕΚΦΥΛΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΔΟΣ: ΣΚΕΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ Μ. ΚΑΡΑΓΑΤΣΗ

Περίληψη: Από την τριλογία «Εγκλιματισμός κάτω από τον Φοίβο» της δεκαετίας του 1930 στη «βιολογική και κοινωνική ιστορία» του σχεδιαζόμενου μυθιστορηματικού κύκλου «Ο κόσμος που πεθαίνει» της κατοχικής και εμφυλιακής δεκαετίας στα όψιμα μυθιστορήματα *Ο κίτρινος φάκελλος* και *Το 10* οι μυθοπλαστικοί κόσμοι του Μ. Καραγάτση σφραγίζονται από τη νατουραλιστική μέριμνα για μία κοσμοθεωρία βασισμένη, όπως διαβάζουμε, «στην πραγματικότητα και στις θετικές κατακτήσεις της επιστήμης», αλλά και επιδιώκουν να λειτουργήσουν ως εκλαϊκευτικοί διάυλοι - παράλληλα προς την επιφυλλιδογραφία του συγγραφέα- μιας οιονεί βιολογικής κοσμοθεωρίας αλλά και ίσως, εάν δώσουμε λ.χ. δίκιο στον Δημήτρη Ραυτόπουλο, ως πεδίο της φιλελεύθερης αποσυναρμολόγησης της μεταξύ πειραματικών θέσεων και ρεαλιστικών αντιθέσεων για την ανθρώπινη κωμωδία. Με αφορμή την παρουσία στη σκέψη του Καραγάτση του «Best-Selling Eugenicist» Alexis Carrel και της κοινωνιοβιολογίας της παρακμής (αλλά και τις σχέσεις της ποιητικής του Καραγάτση με το γαλλικό μυθιστόρημα από τον Ζολά στους ευπώλητους ακαδημαϊκούς μυθιστοριογράφους του Μεσοπολέμου), η προτεινόμενη ανακοίνωση θα προσπαθήσει να σκιαγραφήσει τις διαδρομές των φυλετικών θεωριών στην πειραματική μυθοπλασία του αφηγητή κατεξοχήν της γενιάς του '30 στο πεδίο εντάσεων μεταξύ αστικού εκσυγχρονισμού, εθνικοσοσιαλιστικού φυλετισμού και αντικομμουνιστικής εθνικοφροσύνης.

=====

ΣΕΒΑΣΤΗ ΤΡΟΥΜΠΕΤΑ

Τίτλος: Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ «ΦΥΛΕΤΙΚΗΣ ΥΓΙΕΙΝΗΣ» ΣΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΜΕΣΟΠΟΛΕΜΟ

Περίληψη: Αντικείμενο της παρουσίασης αποτελεί η επίδραση της «φυλετικής υγιεινής» (*Rassenhygiene*: της γερμανικής εκδοχής της ευγονικής) στο χώρο του ελληνικού πανεπιστημίου και οι κύριοι εκπρόσωποί της, την εποχή του Μεσοπολέμου. Θα παρουσιαστούν οι (τελικά αποτυχημένες) προσπάθειες να εισαχθεί η φυλετική υγιεινή ως γνωστικό αντικείμενο στην ιατρική σχολή του πανεπιστημίου Αθηνών και θ' αναλυθούν οι έννοιες της φυλής που πρέσβευαν οι συνήγοροί της. Η παρουσίαση θα εστιάσει ιδιαίτερα στον Κωνσταντίνο Μουτούση, κάτοχο της έδρας υγιεινής στην ιατρική σχολή Αθηνών, και στον διεθνούς ακτινοβολίας ευγονιστή Σταύρο Τσουρουκτσόγλου (1896-1966), ο οποίος είχε προταθεί για την ίδια έδρα. Ο τελευταίος είχε μια σύντομη παρουσία στον ελληνικό ακαδημαϊκό χώρο, ωστόσο η δράση του υπήρξε ιδιαίτερα σημαντική στη Γερμανία και ιδιαίτερα στην Ελβετία. Παρότι τόσο ο Μουτούσης όσο και ο Τσουρουκτσόγλου συνηγορούσαν υπέρ της φυλετικής υγιεινής, ωστόσο οι έννοιες της φυλής που πρέσβευαν ήταν αρκετά διαφορετικές μεταξύ τους. Ο πρώτος προσδιόριζε τη φυλή με αναφορά και στο ελληνοχριστιανικό ιδεώδες, παρότι είχε το βλέμμα στραμμένο προς το μέλλον, στη βελτίωση της ελληνικής φυλής και της ανθρωπότητας. Ο Τσουρουκτσόγλου, από την άλλη, αντλούσε τα επιχειρήματά του από την ιδέα της «ζωτικής φυλής» (*Vitalrasse*), εμπνευστής της οποίας ήταν ο Alfred Ploetz (1860-1940), ο οποίος θεωρείται πατέρας της φυλετικής υγιεινής. Η ιδέα της «ζωτικής φυλής» απαντούσε στο επίμαχο ζήτημα της «επαπειλούμενης παρακμής» της ανθρωπότητας ή/και μιας μεμονωμένης κοινωνίας, αντιπαραβάλλοντας την ιδέα της δυνατής «αναγέννησης» (*Regeneration*) μιας φυλής μέσω της προαγωγής των περισσότερο δημιουργικών και βιολογικά άρτιων μελών όλων των κοινωνικών στρωμάτων.

=====

ΓΙΑΝΝΗΣ ΧΑΜΗΛΑΚΗΣ

Τίτλος: ΦΥΣΙΚΗ ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΑ, ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ, ΚΑΙ ΒΙΟΠΟΛΙΤΙΚΗ: Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΚΑΤΑΓΩΓΗΣ ΤΩΝ ΚΡΗΤΩΝ

Περίληψη: Κατά τα μέσα της δεκαετίας του 1960, ο φυσικός ανθρωπολόγος Άρης Πουλιανός πραγματοποίησε μια συστηματική έρευνα πεδίου στην Κρήτη με στόχο τη διερεύνηση του «φυλετικού τύπου» και της καταγωγής των κατοίκων του νησιού. Η μελέτη περιλάμβανε συλλογή κρανιομετρικών και γενικότερα ανθρωπομετρικών δεδομένων από ένα δείγμα περίπου 1.400 εν ζωή κατοίκων της Κρήτης, φωτογραφική αποτύπωση της φυσιογνωμίας των ανθρώπων του ίδιου δείγματος, καθώς και κρανιομετρική ανάλυση περίπου 250 κρανίων που χρονολογούνται από τα νεολιθικά μέχρι τα νεότερα χρόνια. Η μελέτη δεν ήταν μια μεμονωμένη πρωτοβουλία, αντίθετα πήρε τον χαρακτήρα επίσημης αποστολής, υποστηρίχτηκε από πολυμελή ομάδα και είχε την αρωγή πολλών κρατικών και τοπικών φορέων. Η συνολική έρευνα, που αποτελεί μάλλον την πλέον συστηματική και εκτεταμένη μελέτη τέτοιου είδους που έγινε ποτέ στην Ελλάδα, δημοσιεύτηκε σε αυτοτελή τόμο το 1971, πλαισιωμένη και από συζήτηση αρχαιολογικών και εθνογραφικών/λαογραφικών δεδομένων. Όμως η σημασία της ερευνητικής αυτής πρωτοβουλίας ξεπερνά τα στενά πλαίσια της ακαδημαϊκής συζήτησης, όπως φαίνεται και από την επανέκδοσή της το 1999, την δημοσίευσή της σε συνέχειες σε εκλαϊκευτικά έντυπα, αλλά και τη χρήση της ακόμα και σήμερα από πολλά ιστολόγια, κυρίως εθνικιστικού προσανατολισμού.

Στην ανακοίνωση αυτή θα επιχειρήσω μια πρώτη διερεύνηση του χαρακτήρα και των θεωρητικών και μεθοδολογικών αρχών της συγκεκριμένης μελέτης, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στη συνάρθρωση φυσικο-ανθρωπολογικών και αρχαιολογικών δεδομένων, την αναδιατύπωση ζητημάτων εθνικού προσδιορισμού, ταυτότητας, καταγωγής και συνέχειας με όρους φυλετικούς-βιολογικούς, αλλά και στο ρόλο της φωτογραφίας. Τέλος, θα συζητήσω τους λόγους για τους οποίους μια τέτοια μελέτη χαίρει, ακόμα και σήμερα, γενικότερης αποδοχής, και θα διερευνήσω τις ιδεολογικές συμπαραδηλώσεις της, ιδιαίτερα σε ένα κοινωνικό περιβάλλον όπου όλο και περισσότερο η εξουσία, και στη ρητορεία της αλλά και στην πρακτική της, εξασκείται ως βιοπολιτική πάνω στο ανθρώπινο σώμα παράγοντας «γυμνές ζωές».

=====

Περίληψη: Κάθε δίκαιο ιθαγένειας επιτελεί μια λειτουργία διαφοροποίησης και χωρισμού των ανθρώπων σε πολίτες και μη. Η διαφοροποιητική αυτή λειτουργία θεμελιώνεται σε ένα διφυές περιεχόμενο. Από τη μία πλευρά, εμφανίζει τη διαίρεση αλλοδαπότητας και ημεδαπότητας ως ένα στεγανό ενώ, από την άλλη, πάντα βρίσκει τρόπους και διεξόδους άρσης της στεγανότητας ώστε τελικώς να βρίσκονται δίοδοι συγκοινωνίας μεταξύ των δύο καταστάσεων. Υπό την έννοια αυτή, μοιρασίως εξ ορισμού υπάρχουν μακρές περίοδοι που χαρακτηρίζονται από μια εξωστρέφεια, όπως ο πρώτος αιώνας του δικαίου της ελληνικής ιθαγένειας (1822-1923), και επίσης μακρές που χαρακτηρίζονται από αναδίπλωση και φοβίες (1923-2010), βασικό χαρακτηριστικό του καθεστώτος της ελληνικής ιδιότητας του πολίτη είναι οι εύπλαστες δικλίδες ασφαλείας, οι οποίες δίνουν τη δυνατότητα ελιγμών και αλλαγής ρότας ανάλογα με την κρατική σκοπιμότητα στη συγκυρία. Ενώ λοιπόν θα ανέμενε κανείς ο εθνοφυλετισμός ως ιδεολογία να συμβάλει και να αποσκοπεί στην εσωστρέφεια και την αναπαραγωγή μιας ερμητικά κλειστής πολιτικής κοινότητας, στην πράξη, ο ελληνικός φυλετισμός έχει αποδείξει αρετές Ιανού.

Από τη μια χρησιμοποιεί το «ελληνορθόδοξο γένος» για να συγκροτήσει τα σύνορα μιας συμπαγούς πολιτικής κοινότητας που ανιχνεύει την αλληλεγγύη της στο όνομα της στατικής θρησκευτικής κληρονομιάς του οθωμανικού μιλέτ. Από την άλλη, η κοινότητα αυτή επενδύεται με μια φυλετική καταγωγή (από την αρχαιότητα) χωρίς αυτό να επηρεάζει την πολιτική πράξη, όπως παραδειγματικά φάνηκε στην ελληνοτουρκική ανταλλαγή πληθυσμών. Έτσι λοιπόν, «Έλληνας είναι ο το γένος Έλληνας», ενώ για μια σειρά από κρίσιμες πολιτειακές λειτουργίες η πρόσβαση απαγορεύεται σε πολίτες μεν, πλην όμως μη ανήκοντες στο γένος. Ποια είναι ωστόσο τα όρια του «γένους»; Ποιοι, κατά καιρούς, χωράνε σε αυτό, ποιοι αποκλείονται; Τι ενδείξεις παρέχει η σχετική διοικητική πρακτική; Γιατί οι νόμοι δεν αναφέρουν τίποτε;

Τελικά μήπως η ουσιοκρατική θεώρηση του «γένους» ως θεμελιώδους πυλώνα του ελληνικού φυλετισμού στο δίκαιο της ιθαγένειας είναι παραπλανητική διότι το γένος αλλάζει περιεχόμενο χωρίς να αλλάζει όνομα; Μήπως δηλαδή οι κρατικές βλέψεις της συγκυρίας - είτε αυτές έχουν να κάνουν με τη Μεγάλη Ιδέα, τον ελληνικό αλυτρωτισμό, τη διαχείριση της εμφύλιας διαμάχης και τέλος τη μετανάστευση ή την μεταψυχροπολεμική παλιννόστηση - έχουν κάνει το «γένος» ένα εργαλείο απολύτως

ελαστικών ερμηνειών υποταγμένων στις κατά καιρούς κρατικές σκοπιμότητες και τον τρόπο που οι ελληνικές διοικήσεις υποστασιοποιούν το δημόσιο συμφέρον; Σε αυτό το πλαίσιο άλλωστε πρέπει να εξεταστεί και η μοναδική απόκλιση από το «γένος» που περιέλαβε, στα τέλη του 19ου αιώνα, στο έθνος τους Αλβανούς ως *φυλή*, ανεξάρτητα από τη θρησκευτική τους υπαγωγή. Μήπως εντέλει ο φυλετισμός σκοντάφτει στην ακαμψία του, και στην πράξη αυτοαναιρείται για να υπηρετήσει τις στοχοθεσίες του; Αυτά είναι τα ερωτήματα που απασχολούν την εν λόγω εισήγηση στόχος της οποίας είναι να τεκμηριώσει αυτό ακριβώς το διφυές περιεχόμενο του ελληνικού φυλετισμού στο δίκαιο της ιθαγένειας.

=====

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΨΑΡΡΑΣ

Τίτλος: *ΤΑ ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΑ ΤΩΝ ΣΟΦΩΝ ΤΗΣ ΣΙΩΝ* ΩΣ ΚΟΜΒΟΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΑΝΤΙΣΗΜΙΤΙΣΜΟΥ

Περίληψη: Από το 1925 που πρωτοπαρουσιάστηκαν στο ελληνικό κοινό τα *Πρωτόκολλα των Σοφών της Σιών*, επανεκδίδονται με καταϊγιστικούς ρυθμούς και ποικίλους εκδότες. Παρά το γεγονός ότι οι νεότερες εκδόσεις έχουν ελάχιστες διαφορές από τις αρχικές -κατά κανόνα πρόκειται για αντιγραφή των ίδιων μεταφράσεων-, από τα εισαγωγικά και τις σημειώσεις που συνοδεύουν κάθε έκδοση διαπιστώνεται ότι το ίδιο κείμενο χρησιμοποιείται για να στηρίξει διαφορετικά αντισημιτικά ρεύματα σε διαφορετικές εποχές.

Η αντοχή αυτού του πλαστογραφήματος στο χρόνο και η προσαρμοστικότητα που επιδεικνύει συνδέεται με τη δυνατότητά του να εκφράζει τόσο τον παραδοσιακό θρησκευτικό αντισημιτισμό όσο και τον μεταγενέστερο πολιτικό αντισημιτισμό. Η διάδοση των *Πρωτοκόλλων* στην Ελλάδα μπορεί να ξεκίνησε με την καθαρά πολιτική σκοπιμότητα της καταπολέμησης του μπολσεβικισμού, αλλά πολύ γρήγορα ανέλαβαν εκκλησιαστικές ομάδες να διοχετεύσουν το μήνυμά τους. Ενδιαφέρον έχει και το γεγονός ότι από τις αρχές της δεκαετίας του '70 τα *Πρωτόκολλα* έπαψαν να μονοπωλούνται από τον συντηρητικό χώρο και άρχισαν να γίνονται στοιχεία της «αντισιωνιστικής» πολεμικής της Αριστεράς. Το πιο πρόσφατο στοιχείο αυτής της μετάλλαξης είναι η χρήση των *Πρωτοκόλλων* ως μοντέλου για τις πολύ δημοφιλείς σύγχρονες θεωρίες συνωμοσίας.

Τα *Πρωτόκολλα* δηλαδή είναι ένα σημείο σύγκλισης, ένας κόμβος διαφορετικών ρευμάτων που συγκροτούν τον τελευταίο αιώνα το φαινόμενο του αντισημιτισμού στην Ελλάδα. Και η ανάλυση της διαδρομής τους συγκρούεται με την καθισχυαστική πεποίθηση ότι ο αντισημιτισμός υπήρξε και εξακολουθεί να είναι ένα απολύτως περιθωριακό φαινόμενο της ελληνικής κοινωνίας.

=====

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ ΟΜΙΛΗΤΩΝ

ΕΦΗ ΑΒΔΕΛΑ

Διδάσκει σύγχρονη ιστορία στο Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Κρήτης. Το τελευταίο της βιβλίο «*Νέοι εν κινδύνω*». *Επιτήρηση, αναμόρφωση και δικαιοσύνη ανηλίκων μετά τον πόλεμο*, κυκλοφορεί από τις εκδόσεις Πόλις (2013).

ΦΡΑΓΚΙΣΚΗ ΑΜΠΑΤΖΟΠΟΥΛΟΥ

Ομότιμη καθηγήτρια Νεοελληνικής Φιλολογίας του Α.Π.Θ. Έχει γράψει μελέτες για τον ελληνικό υπερρεαλισμό και από το 1986 ασχολείται με τις εικονολογικές σπουδές και τη λογοτεχνική αναπαράσταση του Άλλου στην ελληνική και διεθνή λογοτεχνία. Δημοσιεύματα (επιλογή): *Ο Άλλος εν διωγμώ. Ζητήματα ιστορίας και μυθοπλασίας. Η εικόνα του Εβραίου στη λογοτεχνία* (Θεμέλιο, Αθήνα 1998)· *Η γραφή και η βάσανος. Ζητήματα λογοτεχνικής αναπαράστασης* (Πατάκης, Αθήνα 2001)· *Φραγκίσκη Αμπατζοπούλου* (εισαγωγή-επιμέλεια), *Εισαγωγή στην ποίηση του Εγγονόπουλου. Επιλογή κριτικών κειμένων* (Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο 2008)· «*Ιατρικές ιδέες στη λογοτεχνία: Ανδρέας Εμπειρικός και René Laforgue*», στο: *Για μια Ιστορία της Λογοτεχνίας του 20ού αιώνα* (Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης - Μουσείο Μπενάκη, Ηράκλειο 2012).

ΦΩΤΕΙΝΗ ΑΣΗΜΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

Διδακτορική διατριβή στη νεότερη ιστορία (πανεπιστήμιο Paris I-Panthéon-Sorbonne, εκδομένη *Gobineau et la Grèce*, Peter Lang, 1999). Συμβασιούχος στο Πανεπιστήμιο Κρήτης (1998-2002), δόκιμη ερευνήτρια στο Κέντρο Ερεύνης Νεωτέρου Ελληνισμού της Ακαδημίας Αθηνών (2003). Εκλογή στο Τμήμα Εκπαίδευσης και Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία/ΕΚΠΑ (2006).

ΟΝΤΕΤ ΒΑΡΩΝ-ΒΑΣΑΡ

Ιστορικός, με ερευνητικό πεδίο τη δεκαετία του '40. Διδάσκει Ιστορία στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο (από το 2001) και διευθύνει ένα σεμινάριο για τη γενοκτονία των Εβραίων, τη μνήμη της και τη στρατοπεδική λογοτεχνία (Εβραϊκό Μουσείο Ελλάδος, από το 2011). Βιβλία της: *Ελληνικός νεανικός τύπος. Καταγραφή (1941-1945)*, ΙΑΕΝ, Αθήνα 1987· *Η ενηλικίωση μιας γενιάς. Νέοι και νέες στην Κατοχή και στην Αντίσταση* (Εστία, Αθήνα 2009)· *Η ανάδυση μιας δύσκολης μνήμης. Κείμενα για τη γενοκτονία των*

Εβραίων (Εστία, Αθήνα 2012· Β΄ έκδ. επαυξημένη 2013). Εκδίδει και διευθύνει το περ. *Μετάφραση* (1995-2007) και είναι μέλος της συντακτικής επιτροπής του περ. *Σύγχρονα Θέματα*. Τιμήθηκε από τον Υπουργό Πολιτισμού της Γαλλίας με τη διάκριση του *Ιππότη των Γραμμάτων και των Τεχνών* (2006).

ΕΦΗ ΓΑΖΗ

Ιστορικός, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια στο Τμήμα Κοινωνικής και Εκπαιδευτικής Πολιτικής του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου. Σπούδασε στο Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών. Έλαβε μεταπτυχιακό δίπλωμα ειδίκευσης από το Πανεπιστήμιο του Essex και διδακτορικό δίπλωμα από το Ευρωπαϊκό Πανεπιστημιακό Ίδρυμα (1997). Υπήρξε μεταδιδακτορική υπότροφος του Πανεπιστημίου Princeton (1998) και επισκέπτρια ερευνήτρια στο Κολέγιο Birkbeck (2007). Στα δημοσιεύματά της συγκαταλέγονται οι μελέτες: *“Scientific” National History: The Greek Case in Comparative Perspective (1850-1920)* (2000), *Ο δεύτερος βίος των Τριών Ιεραρχών. Μια γενεαλογία του «ελληνοχριστιανικού πολιτισμού»* (2004), *Πατρίς, Θρησκεία, Οικογένεια. Ιστορία ενός συνθήματος (1880-1930)* (2011). Συμμετέχει στην εκδοτική ομάδα του περιοδικού *Ιστορεΐν*.

ΝΙΚΟΣ ΔΑΣΚΑΛΟΘΑΝΑΣΗΣ

Σπούδασε αρχαιολογία στην Αθήνα (ΕΚΠΑ) και ιστορία της τέχνης στις Βρυξέλλες (ULB), το Παρίσι (Paris I) και τη Νέα Υόρκη (CUNY). Είναι διδάκτωρ ιστορίας της τέχνης του Α.Π.Θ. Έχει δημοσιεύσει, μεταξύ άλλων, τη μονογραφία: *Η ζωγραφική του Giorgio de Chirico. Η σύνταξη του μεταφυσικού χώρου*, Opera, 2001 και τις ιστορικές μελέτες: *Ο καλλιτέχνης ως ιστορικό υποκείμενο: από τον 19ο στον 21ο αιώνα*, Άγρα, 2004, και *Ιστορία της τέχνης: η γέννηση μιας επιστήμης. Από τον 19ο στον 20ό αιώνα*, Άγρα, 2013. Είναι καθηγητής ιστορίας της τέχνης στην Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών.

ΜΑΡΙΑ ΖΑΡΙΦΗ

Διδάσκει Ιστορία και Φιλοσοφία της Επιστήμης στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο από το 2006. Έχει διδάξει επίσης στο Πανεπιστήμιο της Αθήνας καθώς και στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας (2008-2011). Έχει εργαστεί ως ερευνήτρια στο Εθνικό Αστεροσκοπείο Αθηνών (1999) καθώς και στην Ακαδημία Αθηνών (2006). Σπούδασε Φιλοσοφία και

Παιδαγωγική στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης και έκανε μεταπτυχιακές σπουδές στο τμήμα Μεθοδολογίας, Ιστορίας και Θεωρίας της Επιστήμης (Μ.Ι.Θ.Ε.) του Πανεπιστημίου Αθηνών. Είναι κάτοχος διδακτορικού διπλώματος στην Ιστορία και τον Πολιτισμό από το Ευρωπαϊκό Πανεπιστημιακό Ινστιτούτο της Φλωρεντίας (2005). Διετέλεσε μεταδιδακτορική ερευνήτρια στο Freiburg Institute for Advanced Studies (FRIAS) στο Freiburg της Γερμανίας (2011) καθώς και στο Institut für Ost- und Südosteuropaforschung στο Regensburg της Γερμανίας (2012).

Τα επιστημονικά της ενδιαφέροντα εστιάζονται στη σχέση των φυσικών επιστημών -τελευταία της ιατρικής- με την πολιτιστική πολιτική, τη μελέτη της επιστήμης με τον ιμπεριαλισμό, τον εθνικισμό και τη νεωτερικότητα (modernity). Είναι ιδρυτικό μέλος της Εταιρίας Μελέτης και Διάδοσης της Ιστορίας των Επιστημών και της Τεχνολογίας (ΕΜΔΙΕΤ) και μέλος του Δικτύου για την «Κοινωνική Πρόνοια και Υγεία στην Ανατολική και Νοτιο-ανατολική Ευρώπη τον 20ό αιώνα» („Sozialfürsorge und Gesundheit in Ost- und Südosteuropa im langen 20. Jahrhundert“) με έδρα το Regensburg της Γερμανίας.

ΣΤΑΥΡΟΣ ΖΟΥΜΠΟΥΛΑΚΗΣ

Γεννήθηκε το 1953 στη Συκιά Λακωνίας. Σπούδασε νομική και φιλολογία στην Αθήνα και φιλοσοφία στο Παρίσι. Υπηρέτησε πολλά χρόνια στη Μέση Εκπαίδευση. Από το 1998 ως το 2012 διετέλεσε διευθυντής του περιοδικού *Νέα Εστία*. Είναι πρόεδρος, από το 2008, του Δ.Σ. του βιβλικού Ιδρύματος «Άρτος Ζωής». Τον Φεβρουάριο 2013 ορίστηκε πρόεδρος του Εφορευτικού Συμβουλίου της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Ελλάδος.

Έχει δημοσιεύσει τα βιβλία: *Ο Ιωάννης ο Πρόδρομος ως άγγελος. Οι θεολογικές προϋποθέσεις της φτερωτής απεικόνισής του* (Δόμος, Αθήνα 1992)· *Ο Θεός στην Πόλη. Δοκίμια για τη θρησκεία και την πολιτική* (Εστία, Αθήνα 2002)· *Στη σκηνή του κόσμου. Από το Βελιγράδι στην Τεχεράνη* (Εστία, Αθήνα 2007)· *Χριστιανοί στον δημόσιο χώρο. Πίστη ή πολιτιστική ταυτότητα;* (Εστία, Αθήνα 2010)· *Ανίερη συγκυβέρνηση. Μια διάλεξη για την ελληνική κρίση* (Πόλις, Αθήνα 2011)· *Η αδερφή μου* (Πόλις, Αθήνα 2012)· *Χρυσή Αυγή και Εκκλησία* (Πόλις, Αθήνα 2013)· *Ποιος Θεός και ποιος άνθρωπος; Φιλοσοφικά δοκίμια* (Πόλις, Αθήνα 2013). Έχει μεταφράσει το βιβλίο του Εμμανουέλ

Λεβινάς, *Τέσσερις ταλμουδικές μελέτες* (Πόλις, Αθήνα 1995) και έχει επιμεληθεί τους τόμους: *Ο μυθιστοριογράφος Παπαδιαμάντης. Συναγωγή κριτικών μελετών* (σε συνεργασία με τον Ν. Δ. Τριανταφυλλόπουλο· Εστία, Αθήνα 2003)· Πέτρος Κολακλίδης, *Μελέτες*, 2 τόμοι (Βικελαιά Βιβλιοθήκη, Ηράκλειο 2006)· Ζήσιμος Λορεντζάτος, *Collectanea* (Δόμος, Αθήνα 2009).

ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΚΑΡΑΜΑΝΩΛΑΚΗΣ

Λέκτορας της Θεωρίας της Ιστορίας και της Ιστοριογραφίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Έχει κυκλοφορήσει το βιβλίο του *Η συγκρότηση της ιστορικής επιστήμης και η διδασκαλία της ιστορίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών 1837-1932* (2006), ενώ έχει επιμεληθεί συλλογικούς τόμους για την ελληνική νεολαία στον 20ό αιώνα και τη δικτατορία (1967-1974). Έχει διδάξει στο Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Κρήτης και διδάσκει στο Π.Μ.Σ. του Τμήματος Πολιτικής Επιστήμης και Ιστορίας του Παντείου Πανεπιστημίου. Είναι επιστημονικός συνεργάτης των Αρχείων Σύγχρονης Κοινωνικής Ιστορίας (Α.Σ.Κ.Ι.) και Γραμματέας του Διοικητικού τους Συμβουλίου. Έχει συμμετάσχει σε διεθνή και ελληνικά συνέδρια και έχει δημοσιεύσει άρθρα σε ελληνικούς και διεθνείς συλλογικούς τόμους και περιοδικά, που αναφέρονται στην νεοελληνική ιστορία και ιστοριογραφία του 19ου και 20ού αιώνα.

ΜΑΡΚΟΣ ΚΑΡΑΣΑΡΙΝΗΣ

Γεννήθηκε στον Πειραιά το 1973. Σπούδασε στο τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών και είναι διδάκτορας Σύγχρονης Ιστορίας του Πανεπιστημίου της Γλασκώβης. Από το 2009 ως το 2012 ήταν φιλοξενούμενος ερευνητής στο Ινστιτούτο Νεοελληνικών Ερευνών του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών (Ιστορία της Πολιτικής Ιδεολογίας, 18ος-20ός αιώνας). Εργάζεται ως συντάκτης στα ένθετα του *Βήματος της Κυριακής* από το 2005.

ΚΩΣΤΗΣ ΚΑΡΠΟΖΗΛΟΣ

Μεταδιδακτορικός ερευνητής του Columbia University και αυτήν την περίοδο ετοιμάζει ένα βιβλίο γύρω από την ανάδυση των «πρώην κομμουνιστών» στην περίοδο του Ψυχρού Πολέμου και ειδικότερα τις μεταβολές των επαναστατικών κινημάτων από τη μεσοπολεμική έως τη μεταπολεμική περίοδο. Έχει διδάξει στο Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου και στο Sciences Po στην πόλη της Reims, έχει γράψει το σενάριο και

έχει επιμεληθεί την ιστορική έρευνα του ντοκιμαντέρ «Ταξισυνειδησία: η άγνωστη ιστορία του ελληνοαμερικανικού ριζοσπαστισμού», ενώ πρόσφατα κυκλοφόρησε το βιβλίο του *Αρχείο Σταύρου Καλλέργη: ψηφίδες από τον σχεδιασμό της σοσιαλιστικής πολιτείας* (Μουσείο Μπενάκη, Αθήνα 2013).

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΟΚΚΙΝΟΣ

Εργάζεται ως καθηγητής στο Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Αιγαίου (Ρόδος) όπου υπηρετεί από το 1997 διδάσκοντας Ελληνική και Ευρωπαϊκή Ιστορία και Διδακτική της Ιστορίας. Είναι μέλος της Εταιρείας Μελέτης Νέου Ελληνισμού, της Ελληνικής Εταιρείας Ιστορικών της Εκπαίδευσης, της Historical Association, της International Society for History Didactics και της IRAHSSE, ενώ συνεργάζεται με την Association for Historical Dialogue and Research. Είναι υπεύθυνος των εξής επιστημονικών σειρών: «Διδακτικές προσεγγίσεις στο μάθημα της Ιστορίας» των εκδόσεων Μεταίχμιο και «Έκκεντρη Ιστορία - Ιστορία από το περιθώριο» των εκδόσεων Ταξιδευτής.

Τα επιστημονικά του ενδιαφέροντα περιλαμβάνουν την επιστημολογία της ιστορίας, την ιστορία της ιστοριογραφίας, τη διδακτική της ιστορίας, την ιστορία της εκπαίδευσης, την ιστορία των πολιτικών ιδεών, τη νέα διανοητική ιστορία, τη μελέτη του φασισμού, του εθνικοσοσιαλισμού και του Ολοκαυτώματος, τις σπουδές της μνήμης και του ιστορικού τραύματος, την ιστορικότητα των αντιλήψεων για το σώμα και των λόγων για τη δημόσια υγεία, την ιστορία της σωματικής αγωγής και του αθλητισμού, την ευγονική και τον κοινωνικό δαρβινισμό. Το τελευταίο του βιβλίο έχει τον τίτλο *Η σκουριά και το πυρ. Προσεγγίζοντας τη σχέση ιστορίας, τραύματος και μνήμης* (Gutenberg, Αθήνα 2012).

ΓΕΩΡΓΙΑ ΚΟΥΡΤΕΣΗ-ΦΙΛΙΠΠΑΚΗ

Απόφοιτος του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών. Έκανε μεταπτυχιακές σπουδές Προϊστορικής Αρχαιολογίας στο Πανεπιστήμιο Paris I-Panthéon-Sorbonne στη Γαλλία, όπου και δίδαξε Προϊστορία του Αιγαίου και της Βαλκανικής από το 1981 έως και το 2008. Τα ερευνητικά της ενδιαφέροντα εστιάζονται στις κοινωνίες της Εποχής του Λίθου, στις προϊστορικές λιθοτεχνίες, στην ιστορία της έρευνας και στις έννοιες του νησιωτισμού και του χώρου επικράτειας (territory). Διευθύνει το πρόγραμμα «Αρχαιολογική έρευνα στη λεκάνη του Μέσου Καλαμά Θεσπρωτίας» και συμμετέχει ενεργά σε πολλά επιστημονικά προγράμματα με διεθνή συνεργασία στην

Ελλάδα, τη Βαλκανική χερσόνησο και την Εγγύς Ανατολή. Από το 2008 είναι επίκουρη καθηγήτρια Προϊστορικής Αρχαιολογίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και επισκέπτρια καθηγήτρια στο Πανεπιστήμιο της Σορβόνης (Paris I). Έχει οργανώσει επιστημονικές ημερίδες, έχει λάβει μέρος σε διεθνή επιστημονικά συνέδρια και έχει συγγράψει πολλά άρθρα σε συλλογικούς τόμους και επιστημονικά περιοδικά. Είναι μέλος επιστημονικών φορέων και επιτροπών στην Ελλάδα και στο εξωτερικό.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΣΟΥΡΗΣ

Εργάζεται ως ερευνητής στο Kulturwissenschaftliches Kolleg του Πανεπιστημίου της Konstanz. Είναι απόφοιτος του τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών και υποστήριξε τη διδακτορική του διατριβή το 2009 στο Παρίσι (EHESS). Έχει διδάξει σύγχρονη ιστορία στο Πανεπιστήμιο Κρήτης κι έχει εργαστεί ως ερευνητής και επισκέπτης καθηγητής στα Πανεπιστήμια του Princeton, του Chicago και την EHESS. Στους προσεχείς μήνες αναμένεται η έκδοση στα γαλλικά και στα ελληνικά του βιβλίου του για τις δίκες των δοσιλόγων στην Ελλάδα (1944-1949). Στα ερευνητικά του ενδιαφέροντα περιλαμβάνονται οι σχέσεις πολέμου και πολιτικής, η ιστοριογραφία και οι κατασκευές της ετερότητας στην Ευρώπη του 20ου αιώνα.

ΚΩΣΤΑΣ ΚΡΙΜΠΑΣ

Βιολόγος - Ακαδημαϊκός

ΤΑΣΟΣ ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

Δημοσιογράφος, υποψήφιος διδάκτορας Ιστορίας του Τμήματος Ιστορίας-Αρχαιολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων. Συγγραφέας των βιβλίων: *Η απαγορευμένη γλώσσα. Κρατική καταστολή των σλαβικών διαλέκτων στην ελληνική Μακεδονία* (Μαύρη Λίστα, Αθήνα 2000), *Η αυτολογοκριμένη μνήμη. Τα Τάγματα Ασφαλείας και η μεταπολεμική εθνοφροσύνη* (Φιλίστωρ, Αθήνα 2005), *Πόλεμος και εθνοκάθαρση. Η ξεχασμένη πλευρά μιας δεκαετούς εθνικής εξόρμησης, 1912-1922* (Βιβλιόραμα, Αθήνα 2007) και *Το «Μακεδονικό» της Θράκης. Κρατικοί σχεδιασμοί για τους Πομάκους, 1956-2008* (Βιβλιόραμα, Αθήνα 2009).

ΙΩΑΝΝΑ ΛΑΛΙΩΤΟΥ

Επίκουρη καθηγήτρια στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας. Σπούδασε ιστορία στο τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών (1987-1992) και πραγματοποίησε

μεταπτυχιακές σπουδές στο Τμήμα Πολιτισμικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Birmingham της Βρετανίας (M.Soc. Sc. in Cultural Studies, 1993) και στο Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο στη Φλωρεντία (Ph.D. in History and Civilization, 1998). Πραγματοποίησε μεταδιδακτορική έρευνα στα Πανεπιστήμια Columbia University, New York University και Princeton University των ΗΠΑ, ενώ υπήρξε υπότροφος του Ιδρύματος Fulbright. Είναι συγγραφέας του βιβλίου *Transatlantic Subjects. Acts of Migration and Cultures of Transnationalism between Greece and America* (Chicago University Press, Σικάγο 2004) και συνεπιμελήτρια του συλλογικού βιβλίου με τίτλο *Women Between East and West* (Berghan Books, Λονδίνο 2007). Οι μελέτες της αφορούν την ιστορία της μετανάστευσης και της υποκειμενικότητας, ζητήματα σύγχρονης αμερικανικής ιστορίας και διατλαντικών σχέσεων και την ιστορία της κοινωνικής ουτοπικής σκέψης.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΛΑΜΗΣ

Βιολόγος με ειδίκευση στην ιατρική και πληθυσμιακή γενετική, επιστημονικός συνεργάτης του Ιδρύματος Ιατροβιολογικών Ερευνών της Ακαδημίας Αθηνών, του Εργαστηρίου Ιατρικής Γενετικής της Ιατρικής Σχολής ΕΚΠΑ, του Ανθρωπολογικού Μουσείου ΕΚΠΑ, του ΠΜΣ «Βιοηθική» Πανεπιστημίου Κρήτης και υποψήφιος διδάκτορας του Τμήματος Μεθοδολογίας, Ιστορίας και Θεωρίας της Επιστήμης ΕΚΠΑ, με θέμα διατριβής την κριτική στη χρήση γενετικών σημάτων κατά την ανασυγκρότηση της βιολογικής ιστορίας των ανθρώπινων πληθυσμών. Ενασχόληση με θέματα ερευνητικής πολιτικής στις βιο-ιατρικές επιστήμες, ιστορίας και φιλοσοφίας των βιοεπιστημών, εξελικτικής Βιολογίας, Παλαιοανθρωπολογίας, κοινωνικής και πολιτικής ηθικής των επιστημών, καθώς και της δημόσιας κατανόησης και εκλαΐκευσης της επιστήμης και της τεχνολογίας.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣ ΜΑΤΑΛΑΣ

Έκανε βασικές σπουδές στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών και μεταπτυχιακές σπουδές στο Πανεπιστήμιο Κρήτης, όπου υποστήριξε και την διδακτορική του διατριβή με θέμα: «Σπάρτη: η ιστορία ενός τοπίου και το τοπίο της Ιστορίας». Κυριότερη επιστημονική του δημοσίευση είναι το βιβλίο: *Έθνος και Ορθοδοξία: οι περιπέτειες μιας σχέσης. Από το «ελλαδικό» στο βουλγαρικό σχίσμα* (Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο 2002). Έχει διδάξει στο Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Κρήτης. Σήμερα είναι μεταδιδακτορικός ερευνητής στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου σε συνεργασία με την École des

Hautes Études en Sciences Sociales στο Παρίσι.

ΕΥΓΕΝΙΟΣ Δ. ΜΑΤΘΙΟΠΟΥΛΟΣ

Αναπληρωτής καθηγητής της ιστορίας της Τέχνης στο Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Κρήτης και συνεργαζόμενος ερευνητής του Ινστιτούτου Μεσογειακών Σπουδών - ΙΤΕ. Είχε την επιστημονική επιμέλεια του *Λεξικού Ελλήνων Καλλιτεχνών* (τ. Α΄-Δ, εκδόσεις Μέλισσα, Αθήνα 1997-2000). Έχει επίσης δημοσιεύσει πολλές μελέτες για την ελληνική τέχνη, καθώς και τα βιβλία: *Η τέχνη πτεροφυεί εν οδύνη* (Ποταμός, Αθήνα 2005)· *Η ζωή και το έργο του Γιάννη Μηταράκη* (Μουσείο Μπενάκη, Αθήνα 2006)· Γιώργος Πετρής, *Επιθεώρηση Τέχνης. Τεχνοκριτικά κείμενα 1953 - 1986* (ΑΙΣΑ-Ελλάς, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Αθήνα - Ηράκλειο 2008)· *Η ζωή και το έργο του Κωστή Παρθένη* (εκδόσεις Κ. Αδάμ, Αθήνα 2008).

ΛΑΜΠΡΟΣ ΜΠΑΛΤΣΙΩΤΗΣ

Αποφοίτησε από τη Νομική Σχολή του ΔΠΘ και εκπόνησε Diplôme ιστορίας στην EHESS. Είναι διδάκτωρ Ιστορίας (Πάντειο Πανεπιστήμιο). Ερευνητικά, ασχολείται με ζητήματα γλωσσικής και θρησκευτικής ετερότητας στην Ελλάδα και τα Βαλκάνια καθώς και με ζητήματα ιθαγένειας. Εργάζεται ως ειδικός επιστήμονας στο Συνήγορο του Πολίτη και είναι εντεταλμένος διδασκαλίας στο Πάντειο Πανεπιστήμιο και στο Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου. Μεταξύ άλλων, έχει δημοσιεύσει μελέτες σχετικά με τις μειονότητες στην Αλβανία, την ελληνοτουρκική ανταλλαγή πληθυσμών, την ιστορία και της πολιτικές ιθαγένειας στην Ελλάδα και τα Βαλκάνια, τη μειονοτική εκπαίδευση στη Θράκη και τις αλβανόφωνες κοινότητες στην Ελλάδα. Το 2013 επιμελήθηκε (μαζί με τη Λίνα Βεντούρα) τον συλλογικό τόμο *Το έθνος πέραν των συνόρων. «Ομογενειακές» πολιτικές του ελληνικού κράτους*.

ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Διδάκτωρ ιστορίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών, αναπληρώτρια καθηγήτρια στο Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Ιστορίας του Παντείου Πανεπιστημίου. Έχει δημοσιεύσει βιβλία και άρθρα για τον πολιτικό συντηρητισμό, την άκρα δεξιά και το φασισμό-ναζισμό, έχει ασχοληθεί ερευνητικά με την ιστορία και την ανάλυση Τύπου. Τα ενδιαφέροντά της σχετικά με την μέθοδο στην ιστορική ανάλυση εντοπίζονται στην ιστορία των εννοιών και την ανάλυση των ιδεολογιών. Έχει εκδώσει τα έργα: *Από τον λαό των νομιμοφρόνων στο έθνος των εθνικοφρόνων. Η συντηρητική σκέψη στην*

Ελλάδα 1922-1967 (Αθήνα 2006)· Τα χρόνια της κρίσης στον Μεσοπόλεμο. Η ελληνική δημόσια συζήτηση (Αθήνα 2012).

ΕΥΘΥΜΙΟΣ ΠΑΠΑΤΑΞΙΑΡΧΗΣ

Καθηγητής κοινωνικής ανθρωπολογίας στο Τμήμα Κοινωνικής Ανθρωπολογίας και Ιστορίας του Πανεπιστημίου Αιγαίου. Πρόσφατα βιβλία του: *Περιπέτειες της ετερότητας: Η παραγωγή της πολιτισμικής διαφοράς στη σημερινή Ελλάδα*, (επιμέλεια· Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2006)· *Κόσμοι της οικιακής εργασίας: Μετανάστευση, φύλο και πολιτισμικοί μετασχηματισμοί στην Αθήνα του πρώιμου 21ου αιώνα* (μαζί με την Πηνελόπη Τοπάλη και την Αγγελική Αθανασσοπούλου· Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2009) και *Φύλο και Κοινωνικές Επιστήμες στη Σύγχρονη Ελλάδα* (επιμέλεια, μαζί με τη Βενετία Καντσά και τη Βασιλική Μουτάφη) (Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2010).

ΜΙΛΤΟΣ ΠΕΧΛΙΒΑΝΟΣ

Καθηγητής Νεοελληνικών Σπουδών στο Freie Universität του Βερολίνου. Έχει συνεπιμεληθεί τους τόμους *Einführung in die Literaturwissenschaft* (1995) και *Ο λόγος της παρουσίας. Τιμητικός τόμος για τον Παν. Μουλλά* (2005), έχει συνεργαστεί στην ελληνική έκδοση του *Cambridge History of Literary Criticism* (μέχρι στιγμής δύο τόμοι: 2004 και 2010) και έχει συστήσει στα ελληνικά το θεωρητικό έργο του Hans Robert Jauss (*Η θεωρία της πρόσληψης. Τρία μελετήματα*, 1995). Εκτός από τη διδακτορική του διατριβή (*Εκδοχές νεωτερικότητας στην κοινωνία του γένους: Νικόλαος Μαυροκορδάτος - Ιώσηπος Μοισιόδαξ - Αδαμάντιος Κοραΐς*, 1999) έχει δημοσιεύσει τη μελέτη *Από τη Λέσχη στις Ακυβέρνητες Πολιτείες. Η στίξη της ανάγνωσης*, 2008.

ΣΕΒΑΣΤΗ ΤΡΟΥΜΠΕΤΑ

Επίκουρη καθηγήτρια κοινωνιολογίας στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου. Σπουδές κοινωνιολογίας στο Πανεπιστήμιο Humboldt του Βερολίνου, έρευνα στα πανεπιστήμια Freie Universität Berlin (Τμήμα Ιστορίας Νοτιοανατολικής Ευρώπης) και Albert-Ludwigs-University Freiburg i. Br. Τα ερευνητικά της ενδιαφέροντα περιλαμβάνουν θέματα που αφορούν στη μετανάστευση, τις μειονότητες, την παγκοσμιοποίηση, τις πολιτικές και αναπαραστάσεις της υγείας και της ασθένειας, την κοινωνική ιστορία της ιατρικής. Είναι επιμελήτρια συλλογικών τόμων όπως, *Οι Ρομά στο Σύγχρονο ελληνικό κράτος* (Κριτική, Αθήνα 2008), *Το προσφυγικό και μεταναστευτικό ζήτημα - Διαβάσεις και μελέτες συνόρων* (Παπαζήσης, Αθήνα 2012), (μαζί με τους Chr. Promitzer και Μ.

Turda) *Health, Hygiene and Eugenics in Southeastern Europe to 1945* (CEU Press, 2011) και συγγραφέας της μονογραφίας *Physical Anthropology, Race and Eugenics in Greece (1880s-1970s)*, (BRILL Academic Publishers, 2013).

ΓΙΑΝΝΗΣ ΧΑΜΗΛΑΚΗΣ

Καθηγητής αρχαιολογίας στο Πανεπιστήμιο του Southampton. Ασχολείται με τις κοινωνικές και πολιτικές διαστάσεις της αρχαιολογίας και του υλικού παρελθόντος, και με την αρχαιολογία του σώματος και των αισθήσεων. Τελευταίο του βιβλίο, *Archaeology and the Senses: Human Experience, Memory, and Affect* (Cambridge University Press, 2014). Επίσης, το 2012 κυκλοφόρησε η ελληνική μετάφραση του βιβλίου του για τη σχέση αρχαιότητας και εθνικού φαντασιακού, με τον τίτλο *Το Έθνος και τα Ερείπίά του: Αρχαιότητα, Αρχαιολογία, και Εθνικό Φαντασιακό στην Ελλάδα* (Εκδόσεις του Εικοστού Πρώτου).

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΧΡΙΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

Αναπληρωτής καθηγητής στο Πάντειο Πανεπιστήμιο. Έχει σπουδές νομικής, πολιτικών επιστημών και φιλοσοφίας σε Ελλάδα, Γαλλία και Βέλγιο. Τα ερευνητικά του ενδιαφέροντα και δημοσιεύσεις εστιάζονται στο χώρο της θεωρίας των δικαιωμάτων, του δικαίου και του κράτους σε συγκριτική και εφαρμοσμένη προοπτική, με έμφαση στα ζητήματα μειονοτήτων, μεταναστών και ιδιότητας του πολίτη. Από το 2003 ως το 2011 ήταν πρόεδρος της Ελληνικής Ένωσης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (www.hlhr.gr) και είναι ιδρυτικό μέλος του Κέντρου Ερευνών Μειονοτικών Ομάδων (www.kemo.gr). Η μονογραφία του *Ποιος είναι έλληνας πολίτης* μελετά την ελληνική ιθαγένεια από τις απαρχές του ελληνικού κράτους ως τις μέρες μας (Βιβλιόραμα, Αθήνα 2012).

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΨΑΡΡΑΣ

Δημοσιογράφος στην *Εφημερίδα των Συντακτών*, μέλος της ερευνητικής ομάδας «Ιός». Έχει δημοσιεύσει: *Το κρυφό χέρι του Καρατζαφέρη. Η τηλεοπτική αναγέννηση της ελληνικής Ακροδεξιάς* (Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2010)· *Η Μαύρη Βίβλος της Χρυσής Αυγής. Ντοκουμέντα από την ιστορία και τη δράση μιας ναζιστικής ομάδας* (Πόλις, Αθήνα 2012)· *Το μπεστ σέλερ του μίσους. Η ελληνική διαδρομή των Πρωτοκόλλων των Σοφών της Σιών* (Πόλις, Αθήνα 2013).

